

Bomenkap Deurne

Stef Craps
is hoogleraar Engelse
letterkunde en directeur
van het Cultural Memory
Studies Initiative (UGent)

In de Gitschotellei, de Drakenhoflaan en de Boekenberglei in Deurne werden vorige week heel wat bomen gekapt. © HANNES BLOCKX

Wie volwassen bomen afzaagt, berooft de omgeving van schaduw én ziel

De kap van de platanen in Deurne-Zuid wekte intense emoties op: boosheid, schok en diepe verslagenheid overheersten bij buurtbewoners. Sommigen knuffelden de bomen alsof ze een stervend familielid troostten. Een vrouw hield een wake, zoals bij een begrafenis, en zei dat het kappen voelde alsof ze de pijn van de bomen in haar eigen lichaam ervoer (DM 21/08).

Anderen schreven 'moordenaars' op de kapmachines. De politie greep hardhandig in, met arrestaties en fouilleringen, alsof mensen die bomen wilden beschermen een bedreiging voor de openbare orde vormden. Achteraf plaatsten omwonenden bloemen en kaarsen op de stronken, waardoor die geïmproviseerde gedenkplekken werden.

Dit incident staat niet op zichzelf. In Antwerpen verdwenen in augustus alleen al meer dan 900 gezonde bomen: zo'n 60 in de Gitschotellei, de Drakenhoflaan en de Boekenberglei en ruim 800 in de Wouter Haecklaan. De voorbije jaren is al veel stadsgroen verloren gegaan door infrastructuurwerken en die trend zet zich voort.

Tegen deze kaalslag is intussen het Collectief Ongehoord opgericht, een burgerbeweging die met steun van een twintigtal organisaties ijvert

voor het behoud van bomen en groene bermen. Het collectief wijst erop dat de stad weliswaar klimaatneutraliteit tegen 2050 nastreeft, maar intussen systematisch volwassen bomen velt die nu al onmisbaar zijn als natuurlijke airco's en ankerpunten van leefbaarheid.

HINDERPAAL

Wat vorige week in Deurne-Zuid gebeurde, past in wat de Britse schrijver Robert Macfarlane een *war on nature* noemt: een bredere culturele vijandigheid tegen het levende. Hij ziet een patroon van systematische aantasting van landschappen en ecosystemen. Van het kappen van eeuwenoude hagen en rooien van gezonde bomen langs snelwegen tot het verdwijnen van habitats en de achteruitgang van biodiversiteit. Steeds opnieuw wordt de natuur behandeld als een hinderpaal voor economische groei en infrastructuur in plaats van als een partner in onze leefomgeving.

Macfarlane gebruikte die uitdrukking toen hij de vernietiging van de Sycamore Gap Tree duidde als een symptoom van die agressie. De iconische boom bij de Muur van Hadrianus in het noorden van Engeland werd in 2023 omgezaagd, wat een golf van verdriet en woede veroorzaakte die tot ver buiten de landsgrenzen reikte.

Duizenden deelden hun herinneringen, foto's en tekeningen van de boom: een collectieve uiting van rouw die duidelijk maakte hoe sterk mensen zich verbonden voelen met bomen die hen door de tijd heen hebben begeleid.

De emoties herinneren aan wat de dichter Gerard Manley Hopkins al in de 19de eeuw onder woorden bracht in zijn beroemde elegie *Binsey Poplars*, over een gevelde rij populieren langs een rivier bij Oxford. Hopkins beschreef de landschapspijn die hij ervoer en betreunde dat "*after-comers*" nooit zouden kunnen raden welke schoonheid verloren was gegaan. Vandaag noemen we dat natuuramnesie: het verschijnsel dat elke generatie haar eigen verarmde omgeving als normaal ervaart.

De rouw om de Sycamore Gap Tree en Hopkins' poëtische klacht liggen meer dan een eeuw uit elkaar, maar drukken dezelfde waarheid uit: bomenverlies raakt niet alleen

Bomenverlies raakt niet alleen ons milieu, maar ook onze verbeelding en de wortels van ons bestaan

ons milieu, maar ook onze verbeelding en de wortels van ons bestaan.

Momenten van collectieve rouw doorbreken de sluier van gewenning aan en onverschilligheid voor ecologische afbraak. Ze maken zichtbaar en voelbaar dat bomen méér zijn dan obstakels voor bouwplannen. Bomen zijn levende wezens met een geschiedenis, gemeenschappen van vogels en insecten, bronnen van schaduw, verkoeling en zuurstof. Ze zijn ook dragers van herinneringen: ontmoetingsplaatsen, dagelijkse ankerpunten, stille getuigen van generaties.

ZICHTBARE ROUW

Nieuwe aanplant kan zulke oude bomen niet zomaar vervangen. Het duurt decennia voor jonge bomen dezelfde functies vervullen, laat staan dezelfde betekenissen dragen. Wie volwassen bomen kapt, berooft de omgeving van schaduw én ziel.

Psychologen en filosofen benadrukken dat het noodzakelijk is te rouwen om ecologisch verlies opdat we niet blijven steken in ontkenning en verlamming. Zichtbare rouw kan de basis vormen voor zorg en verzet. Ecologische emoties zijn een bron van motivatie en kracht. Ze kunnen ons aanzetten tot handelen en zoeken naar manieren om recht te doen aan de levende wereld.

Toch worden zulke emoties vaak geminacht. Het scheldwoord 'bomenknuffelaars' zegt genoeg: verbondenheid met de natuur wordt al te snel afgedaan als naïef of lachwekkend. Maar het kan een waardevolle ingesteldheid zijn om zorgzamer met onze leefomgeving om te gaan.

Wat zich in Antwerpen afspeelt, zou ons wakker moeten schudden. In plaats van neer te kijken op bomenknuffelaars, laten we hen erkennen als pioniers van een nieuwe - of eigenlijk heel oude - levenshouding: mensen die weigeren weg te kijken van ecologisch verlies en ons eraan herinneren dat verbondenheid met bomen, dieren en landschappen fundamenteel menselijk is.

We leven in een tijd waarin ecologische verliezen elkaar in hoog tempo opvolgen: soorten verdwijnen, bossen sterven, landschappen veranderen onherkenbaar. Als we elk verlies wegwuiven, worden we steeds armer - niet alleen ecologisch, maar ook emotioneel en cultureel.

Publieke rouwmomenten zoals in Deurne-Zuid bieden een tegenwicht tegen de sluipende normalisering van verwoesting. Ze houden ons geheugen wakker en scherpen ons moreel kompas.

Als we leren te rouwen om bomen, leren we ook zorgvuldiger te beslissen over hun toekomst - en daarmee over de onze.